

Keywords: historiography, military collaboration, soviet citizens, Byelorussia, Second World War.

УДК 930.1(477)

А. В. Саєченко

ПРОБЛЕМИ ЯКОСТІ ЖИТТЯ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ УРСР ПЕРІОДУ ХРУЩОВСЬКОЇ «ВІДЛИГИ»: ІСТОРИОГРАФІЯ

У статті розглянуто основні історіографічні аспекти становлення історичних знань про проблеми якості життя сільського населення доби хрущовської «відлиги». Відзначено процес звільнення українських вчених від радянських стандартів у висвітленні змін якості життя сільського населення в Україні 1953-1964 рр. Це одна з перших спроб узагальнити історіографічний досвід з даної проблематики.

Ключові слова: історіографія, дослідження, «відлига», соціально-економічні перетворення, українське село

З проголошенням незалежності у 1991 р. Україна стала на шлях структурних реформ в економіці та соціальній сфері. Розбудова молодій державі вимагає багато зусиль, але беззаперечним пріоритетом залишається постійне зростання рівня та якості життя населення. В контексті світової економічної кризи та складної суспільно-політичної атмосфери, важливим є звернення до власного історичного досвіду для подолання внутрішніх суперечностей і віднайдення найбільш оптимального шляху трансформацій в соціально-економічній сфері. Тому звернення до історичного досвіду реформ хрущовського періоду є надзвичайно актуальним. Адже в 1953–1964 рр. добробут сільських мешканців постійно зростав.

Метою статті є аналіз літератури з обраної теми дослідження. На думку автора, доцільно класифікувати та систематизувати праці з обраної тематики за двома періодами: радянський (початок 1950-х – кінець 1980-х рр.) та сучасний (початок 1990-х – початок 2000-х рр.). Радянська історіографія характеризується значною кількістю наукових оглядів істориків, соціологів, економістів. На жаль, публікації радянських науковців перебували під жорстким контролем партійного апарату і носили часто агітаційно-пропагандистський характер. Тому соціально-побутові умови, проблеми підвищення матеріального і культурно-духовного рівнів життя українського селянства в роки хрущовської «відлиги» розглядалися в контексті виключно позитивних зрушень. Але ідеологічна заангажованість радянських вчених, акцентування уваги на «спрямовуючій ролі» КПРС, часто заважали побачити реальний рівень та якість життя на селі. Особливістю таких робіт є завищення показників добробуту селянства та відсутність критичних зауважень стосовно реальних проблем розвитку села. Ідеологічна боротьба проти «ревізіоністських теорій» та «буржуазної історіографії» штовхали радянських науковців до необґрунтованого перебільшення темпів «безперервного зростання народного добробуту», констатування повсякчасної і повсюдної підтримки реформ радянської влади.

Прийняття політичних рішень XX з'їздом КПРС (14–25 лютого 1956 р.) безпосередньо вплинуло на зміну в радянській історіографії оцінок якості життя сільського населення. Після з'їзду відбулося поглиблення досліджуваної проблеми, почали з'являтися перші змістовні роботи та збірники документів, в яких науковці показали соціальні результати аграрної політики М.С. Хрущова [1-3]. Однак уже директиви XXII з'їзду КПРС (17–31 жовтня 1961 р.) ознаменували посилення цензури, що позначилось на характері досліджень в роки «застою». Так, відомий російський історик А.Я. Гуревич визначив період між XX і XXII з'їздами як час «ідеологічної розгубленості», після якої на «рубежі 60-х і 70-х років був покладений кінець всіляким дискусіям» [4, с.430].

Досить ґрунтовно рівень та якість життя на селі, особливо соціальні зміни, які проходили в 1953–1964 рр. розкриті у загальних колективних працях «Історія селянства УРСР» [5], «Історія народного господарства УРСР» [6], багатотомному виданні «Історія Української РСР» [7; 8]. Проте ці роботи написані на методологічній основі «партійності», тому містять інформацію насамперед ідеологічного характеру. В цьому контексті написані і дослідження М.Т. Шепети, Й.Д. Черниша, П.Ю. Котлова, Є.П. Талан [9-12], які охоплюють період 1950–х рр. Зростання добробуту та аналіз соціально-побутових умов життя селянства наприкінці 1950-х – в 1960-х рр. в контексті політики Комуністичної партії стали предметом дослідження П.П. Панченка, Л.Д. Вітрук, Б.П. Ковалевського [13-16]. Особливої уваги заслуговує колективна праця російських науковців В.П. Данілова, М.П. Кіма, Н.В. Тропкіна «Радянське селянство: короткий нарис історії» [17]. В зазначеній роботі значна увага приділена соціально-економічним змінам на селі та зростанню матеріального благополуччя селянства. Дослідники досить об'єктивно показали результати аграрної політики доби «відлиги», в тому числі для українського села.

Ґрунтовністю визначаються дослідження відомого українського історика В.С. Петренка. У своїх працях він описав міграційні процеси колгоспного селянства, його соціальну структуру, покращення побутових умов та матеріально-технічного забезпечення села [18; 19]. Принцип матеріальної зацікавленості працівників колгоспів, МТС та зростання їх доходів стали предметом дослідження Т.І. Заславської, І. Глотова Н.М. Кірієнко [20-22]. Серед робіт радянських істориків, які побачили світ у 1970-х – 80-х рр. звертають на себе увагу колективні видання з історії радянського сільського господарства і рівня матеріального

забезпечення селянства в досліджуваний період [23; 24]. В цей час також вийшли змістовні праці В. Беззуба, Є.П. Талана, Л.Д. Вітрук, дисертаційна робота О.А. Малька, в яких містився аналітичний матеріал про економічні перетворення в українському селі, рівень його соціально-культурного розвитку [25-28].

Вагомим залишається внесок зарубіжних дослідників у розробку проблем різних аспектів життя українського селянства досліджуваного періоду. Потрібно виділити, зокрема, студії українських діаспорних вчених Я. Шумелда, Б. Винара, Л. Лисенка, І. Майстренко, М. Руденка [29-33]. Недоліком робіт згаданих вчених є їх надмірна політизація в контексті ідеології націоналізму та емоційні, інколи занадто суб'єктивні висновки. До проблем якості та рівня життя сільського населення в СРСР 1953–1964 рр. оглядово звертались Дж. Боффа, М. Геллер, П. Холандер, Дж. Хоскінг, У. Таубман, М. Маля, А. Алексеєва, О. Вербицька, Ю. Аксютін, О. Пижигов [34-42]. Згадані автори звертали особливу увагу на соціально-економічні та культурні процеси в СРСР, суспільно-політичну атмосферу суспільства і в цьому контексті деталізували зрушення в рівні життя населення.

Дослідження істориків незалежної України характеризуються поживаленням вивчення рівня життя сільського населення періоду хрущовської «відлиги», критичними підходами до радянської історіографії та джерел. Утвердження новітніх підходів, запозичених в західній історіографії, дало можливість по-новому дослідити означену проблематику. Однією з важливих робіт, яка стала дороговказом для багатьох істориків при вивченні рівня життя сільського населення в 1953–1964 рр., в якій було подолано застарілі оцінки, стала історіографічна праця Л.Ю. Беренштейна [43]. Особливістю сучасного історіографічного періоду стало введення до наукового обігу нових архівних матеріалів, недоступних раніше. Значний внесок в цьому сенсі зробив В.М. Литвин, С.В. Кульчицький, Баран В.К., В.М. Даниленко, Шаповал Ю.І. [44-49]. Соціально-побутове становище, умови праці, повсякденне життя сільського населення в роки хрущовської «відлиги» стали предметом дослідження ряду дисертаційних робіт останніх років [50; 51].

Грунтовнішою викладу матеріалу вирізняються дослідження соціально-економічних та культурних процесів в українському селі 1953–1964 рр. І.М. Романюка, С.С. Падалки [52; 53]. Покращення соціально-побутових умов життя сільських мешканців доби хрущовської «відлиги» досліджував Л.В. Ковпак, І.В. Рибак, О.В. Лісовська [54-56].

Певним підсумком історіографії проблеми в роки незалежності стало видання в 2006 р. двохтомної «Історії українського селянства». В сімнадцятому розділі другого тому, у співавторстві істориків В.М. Даниленка та І.М. Романюка, розкриваються питання аграрних реформ в українському селі в 1953-1964 рр. Поміж іншим, автори звернули увагу на динаміку життєвого рівня селян та розвиток культури на селі [57]. Повсякденне життя, здобутки і провали соціальної політики в 1953–1964 рр. розкриті в історико-економічному дослідженні «Економічна історія України» [58].

Зазначені праці не вичерпують всього комплексу робіт, що стосуються якості життя сільського населення періоду хрущовської «відлиги». Не зважаючи на появу в останній час ряду комплексних робіт з означеної проблематики, на думку автора, вона ще повністю не вичерпана. Адже після публікації фактологічних робіт мають обов'язково іти історіографічні огляди, які б давали можливість побачити ті сторони проблеми, які ще не повністю розкриті або латентні. Отже, подальше дослідження якості життя сільського населення України в 1953–1964 рр. залишається досить актуальним.

Джерела та література

1. Новый этап в развитии колхозного строя: Сборник статей / ред. коллегия: П.С. Буянов и др. – М. : Соцэкгиз, 1959. – 347 с.
2. Партия – организатор крутого подъема сельского хозяйства СССР: Сборник документов (1953–1958). – М. : Госполитиздат, 1958. – 520 с.
3. Союз рабочего класса и крестьянства на современном этапе / Редкол.: Ким М.П. (гл.ред.) и др. – М. : ВПШ и АОН при ЦК КПСС, 1962. – 358 с.
4. Гуревич А.Я. История – нескончаемый спор / А.Я. Гуревич. – М. : Российск. гос. гуманит. ун-т, 2005. – 889 с.
5. Історія селянства Української РСР : У 2-х т., Т. 2. Від Великого Жовтня до наших днів / Ред. кол. тома: І.І. Компанієць, І.Х. Ганжа, І.І. Слинько ; Академія Наук Української РСР, Інститут історії. – К. : Наукова думка, 1967. – 534 с.
6. Історія народного господарства Української РСР: У 3-х т., 4-х кн. Т. 3. Розвиток соціалістичної економіки в період будівництва і вдосконалення розвинутого соціалізму (1938–80-ті рр.) : Кн. 1. Будівництво економіки розвинутого соціалізму (1938–1960 рр.) / ред. І.І. Лукинов. – К. : Наукова думка, 1985. – 465 с.
7. Історія Української РСР: У 8 т., 10 кн., Т. 8. Радянська Україна в період зміцнення соціалізму і поступового переходу до комунізму (1945–70-ті рр.). Кн. 1. Українська РСР в період зміцнення соціалізму (1945–50-ті роки) / АН УРСР. Ін-т історії; Голов. редкол. : Ю.Ю. Кондуфор (голов. ред.) та ін.; Редкол. тому: А.В. Лихолат (відп. ред.) та ін. – К. : Наукова думка, 1979. – 390 с.
8. Історія Української РСР: У 8 т., 10 кн., Т. 8. Радянська Україна в період зміцнення соціалізму і поступового переходу до комунізму (1945–70-ті рр.). Кн. 2. Українська РСР в період розвинутого соціалізму і будівництва комунізму (кінець 50-х – 70-ті роки) / АН УРСР. Ін-т історії; Голов. редкол. : Ю.Ю. Кондуфор (голов. ред.) та ін.; Редкол. тому: А.В. Лихолат (відп. ред.) та ін. – К. : Наукова думка, 1979. – 698 с.
9. Шепета М.Т. Допомога робітничого класу України колгоспному селу у боротьбі за дальше піднесення сільського господарства (1951–1958 рр.) / М.Т. Шепета. – Чернівці : Видавництво Чернівецького університету, 1970. – 116 с.
10. Черниш Й.Д. Комуністична партія України – організатор соціалістичних перетворень у Західних областях УРСР (1939–1958) / Й.Д. Черниш. – Львів : Видавництво Львівського університету. – 1963. – 267 с.
11. Котлов П.Ю. Діяльність Комуністичної партії України по удосконаленню суспільно-економічних відносин колгоспного села (1951–1958 рр.) / П.Ю. Котлов. – Х. : Вища школа, 1974. – 143 с.
12. Талан Є.П. Колгоспи Української РСР в період завершального будівництва соціалізму (1951–1958 рр.) / Є.П. Талан. – К. : Наукова думка, 1966. – 160 с.

13. Панченко П.П. Развитие сельского хозяйства Украинской ССР, 1959–1980 гг. / П.П. Панченко. – К. : Наук. думка, 1980. – 288 с.
14. Панченко П.П. Научные основы развития общественно-политической жизни села: на материалах Украинской ССР, 1959–1978 / П.П. Панченко. – К. : Вища шк., 1979. – 279 с.
15. Витрук Л.Д. Улучшение социально-бытовых условий жизни трудящихся УССР (60–80-е годы) / Л.Д. Витрук. – К. : Наук. думка, 1986. – 181 с.
16. Ковалевский Б.П. Укрепление союза рабочего класса и колхозного крестьянства в период строительства коммунизма 1959–1970 гг. (на материалах Украинской ССР). – К. : Наукова думка, 1972. – 324 с.
17. Советское крестьянство : краткий очерк истории (1917–1969) / под ред. В.П. Данилова и др. – М. : Политиздат, 1970. – 510 с.
18. Петренко В.С. Зростання культурно-технічного рівня колгоспного селянства України (1953–1961 рр.) / В.С. Дмитренко. – К. : Наук. думка, 1964. – 224 с.
19. Петренко В.С. Село на шляхах піднесення: Зміни в складі, умовах праці і житті колгоспного селянства Української РСР (1951–1969) / В.С. Петренко. – К. : Наук. думка, 1970. – 348 с.
20. Заславская Т.И. Распределение по труду в колхозах / Т.И. Заславская. – М. : Издательство Экономика, 1966. – 342 с.
21. Глотов І. Про матеріальну заінтересованість колгоспів, колгоспників і працівників МТС / І. Глотов. – К. : Дерполітвидав УРСР, 1954. – 84 с.
22. Кириенко Н.М. Материальная заинтересованность и ее использование для развития колхозного общественного производства (по материалам колхозов Украинской ССР): автореф. дис. ... д-ра экон. наук / Н.М. Кириенко; К. : АН УССР, Отд-ние экономики, истории, философии и права. – 1966. – 44 с.
23. Советское крестьянство: краткий очерк истории (1917–1970) / под ред. В.П. Данилова и др.. – 2-е изд., доп. – М. : Политиздат, 1973. – 592 с.
24. Історія народного господарства Української РСР: У 3-х т., 4-х кн. Т. 3. Розвиток соціалістичної економіки в період будівництва і вдосконалення розвинутого соціалізму (1938–80-ті рр.): Кн. 1. Будівництво економіки розвинутого соціалізму (1938–1960 рр.) / ред. І.І. Лукинов. – К. : Наукова думка, 1985. – 465 с.
25. Беззуб В. Економічні проблеми розвитку сільського господарства УРСР на сучасному етапі / В. Беззуб, В. Зимовець. – К. : Політвидав, 1974. – 112 с.
26. Талан Є.П. Соціальні зміни в колгоспному селянстві Української РСР (1946–1958 рр.) / Є.П. Талан // Український історичний журнал. – К. : «Наукова думка», 1974. – № 3. – С. 25–35.
27. Витрук Л.Д. Улучшение социально-бытовых условий жизни трудящихся УССР (60–80-е годы) / Л.Д. Витрук. – К. : «Наукова думка», 1986. – 183 с.
28. Малько О.А. Вклад рабочего класса Украинской ССР в укрепление материально-технической базы сельского хозяйства (1959–1970 гг.): автореф. дис... канд. ист. наук / Малько О.А.; АН УССР. Ин-т истории. – К., 1974. – 34 с.
29. Шумелда Я. Зміни в СРСР після смерті Сталіна / Я. Шумелда. – Париж : Видання Першої Української друкарні у Франції, 1957. – 340 с.
30. Винар Б. Матеріали до історії економічних дослідів на еміграції (1919–1964) / Б. Винар. – Мюнхен : б. в., 1965. – 119 с.
31. Лисенко Л. Сільське господарство України / Л. Лисенко. – Видання Закордонних частин ОУН, 1960. – 206 с.
32. Майстренко І. Історія Комуністичної партії України / Іван Майстренко. – Мюнхен: Сучасність, 1979. – 256 с.
33. Руденко М. Економічні монолози : Нариси катастрофічної помилки / Передм. П. Григоренка. – Б.м. : Сучасність, 1978. – 200 с.
34. Боффа Дж. История Советского Союза. в двух томах. – Т. 2. От Отечественной войны до положения Второй мировой державы. Сталин и Хрущев. 1941–1964 / Джузеппе Боффа. – М.: Международные отношения, 1994. – 632 с.
35. Геллер М.Я. Утопия у власти / М.Я. Геллер, А.М. Некрич – М. : Издательство «МИК», 2000. – 856 с.
36. Hollander P. The Many Faces of Socialism/ Comparative Sociology and Politics / Paul Hollander. – NJ : Transaction Publishers, 1988. – 362 p.
37. Хоскинг Дж. История Советского Союза (1917–1991) / Джеффри Хоскинг – М. : Вагриус. – 1995. – 510 с.
38. Таубман У. Хрущев / У. Таубман. – М. : Молодая гвардия, 2005. – 850 с.
39. Маля М. Радянська трагедія: історія соціалізму в Росії (1917–1991) / Пер. з англ. А.Д. Гриценка, П.С. Насаді, З.І. Клещенко, В.П. Павленка / Мартін Маля – К. : Мегатайтп, 2000. – 608 с.
40. Алексеев А.И. Многоликая деревня: население и территория / А.И. Алексеев. – М.: Мысль, 1990. – 266 с. Вербицкая О.М. Российское крестьянство: От Сталина к Хрущеву, (середина 40-х – начало 60-х гг.) / О.М. Вербицкая; Отв. ред. И.Е. Зеленін; Российская академия наук. Институт истории России. – Науч. изд. – М. : Наука, 1992. – 224 с.
41. Аксютин Ю.В. Хрущёвская «оттепель» и общественные настроения в СССР в 1953–1964 гг. / Ю.В. Аксютин. – М. : РОССПЭН, 2004. – 487 с.
42. Пыжиков А.В. Хрущевская «оттепель» / А.В. Пыжиков. – М. : Олма-пресс, 2002. – 509 с.
43. Історіографія, методологія та джерельна база досліджень аграрних відносин в Україні у другій половині ХХ століття / Л.Ю. Беренштейн та ін.; голова ред. кол. В.А. Смолій; НАН України, Інститут історії України, Українська академія історичних наук. – К. : б.в., 2000. – 136 с.
44. Литвин В.М. Україна у другому повоєнному десятилітті (1956–1965) / В. М. Литвин. – К. : Видавничий дім «Лі-Терра», 2004. – 272 с.
45. Литвин В.М. Україна у першому повоєнному десятилітті (1946-1955) / В.М. Литвин. – К. : Видавничий дім «Лі-Терра», 2004. – 240 с.
46. Кульчицький С.В. Україна у добу Леніна, Сталіна і Хрущова: порівняльний аналіз // М.С. Хрущов і Україна. Матеріали наукового семінару 14 квітня 1994 р., присвяченого 100-річчю від дня народження М.С. Хрущова / С.В. Кульчицький. – К. : Інститут історії НАН України, 1995. – С. 6–11.
47. Баран В.К. Україна в умовах системної кризи (1946–1980-ті рр.) / Баран В.К., Даниленко В.М. – К. : Видавничий дім «Альтернативи», 1999. – Т. 13. – 303 с.
48. Баран В.К. Україна 1950–1960-х рр.: еволюція тоталітарної системи. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1996. – 448 с.
49. Шаповал Ю.І. Україна 20–50-х рр.: сторінки ненаписаної історії / Ю.І. Шаповал. – К. : Видавничий дім «Альтернативи», 1993. – 350 с.
50. Тевікова О.В. Повсякденне життя громадян УРСР: соціальні та культурні аспекти (1953–1964 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Тевікова Ольга Валентинівна; Нац. Ун-т «Кієво-Могилян. акад.». – К., 2010. – 20 с.

51. Халецька Л.М. Сільське населення України в роки хрущовської «відлиги»: рівень та якість життя: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Халецька Лілія Миколаївна; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2011. – 20 с.
52. Романюк І.М. Українське село в 50-ті – першій половині 60-х рр. ХХ ст. / І.М. Романюк. – Вінниця : Книга-Вега, 2005. – 256 с.
53. Падалка С.С. Українське село в контексті політики тоталітарної держави (60–80-ті роки ХХ ст.) / С.С. Падалка. – К. : Український Центр духовної культури, 2002. – 160 с.
54. Ковпак Л.В. Соціально-побутові умови життя населення України в другій половині ХХ ст. (1945–2000) / Л.В. Ковпак. – К.: Інститут історії України НАНУ, 2003. – 250 с.
55. Рибак І.В. Соціально-побутова інфраструктура українського села (1921–1991 рр.) / І.В. Рибак. – Кам'янець-Подільський, 2000. – 304 с.
56. Лісовська О.В. Українське село у 60-ті – першій половині 80-х рр. ХХ ст. (стан матеріально-технічної бази) / О.В. Лісовська. – Умань: Видавець «Сочинський», 2010. – 216 с.
57. Даниленко В.М. Українське село в добу реформ М. Хрущова / В.М. Даниленко, І.М. Романюк // Історія українського селянства: у 2-х т. – К. : Наукова думка, 2006. – Т. 2. – С. 411–476.
58. Економічна історія України: Історико-економічне дослідження: в 2 т. / ред. рада: В. М. Литвин (голова), Г.В. Боряк, В.М. Геєць та ін.; відп. ред. В.А. Смолій; авт. кол.: Т.А. Балабушевич, В.Д. Баран, В.К. Баран та ін.. НАН України. Інститут історії України. – К.: Ніка-Центр, 2011. – Т. 2. – 608 с.

Савченко А. В. Проблемы качества жизни сельского населения УССР периода хрущевской «оттепели»: историография

В статье рассмотрены основные историографические аспекты становления исторических знаний о проблемах качества жизни сельского населения Украины периода хрущевской «оттепели». Отмечен процесс освобождения украинских ученых от советских стандартов в освещении изменений качества жизни сельского населения в Украине 1953-1964 гг. Это одна из первых попыток обобщения историографического опыта в данной проблематике.

Ключевые слова: историография, исследование, «оттепель», социально-экономические преобразования

Savchenko A. V. Quality problems living of rural population of the USSR during the Khrushchev «thaw»: historiography

Basic historiographic aspects of historical knowledge formation about quality problems living of rural population in Ukraine during the Khrushchev «thaw» are considered in the article. The article emphasizes the process of the Ukrainian scientists' departure from the Soviet standards in the highlight of the changes in the quality living of rural population in Ukraine during 1953-1964 years. This is one of the first attempts to generalize historiographical experience of this issue.

Keywords: historiography, research, «thaw», socio-economic changes, Ukrainian village

УДК 930.1(477)

О. О. Івченко

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ СЕЛІ 1953–1959 рр.: ІСТОРІОГРАФІЯ

В статті аналізуються праці істориків, визначаються особливості та характерні риси історіографічного процесу в контексті соціально-економічних перетворень в українському селі 1953–1959 рр. Автор дійшов висновку, що протягом декількох десятиліть була створена солідна наукова база дослідження українського села. Особлива увага приділяється природі, розвитку і значенню соціально-економічних перетворень в українському селі в зазначений період.

Ключові слова: історіографія, дослідження, продуктивні сил, селянство, соціально-економічні перетворення

Соціально-економічні перетворення в українському селі в роки хрущовської «відлиги» (1953–1964 рр.) досить широко відображені в історіографії. Проте період 1953–1959 рр. не став предметом окремого історіографічного дослідження. В 1950-ті рр., особливо після смерті «батька всіх народів» Й.В. Сталіна 5 березня 1953 р., у сільському господарстві УРСР проходили значні структурні зміни. Не зважаючи на те, що «системної довгочасної стратегії соціально-економічного розвитку країни вироблено не було» [1, с.4], успіхи у піднесенні продуктивних сил та підвищенні добробуту сільського населення стали беззаперечним досягненням політики радянської влади [2; 3]. Що і дозволяє виділити відрізок часу з 1953 по 1959 рр. як один з найбільш динамічних періодів у розвитку сільського господарства радянської України.

Історіографічний аналіз літератури з означеної проблематики надзвичайно важливий для виявлення викривлень історичних фактів, таких характерних для радянської історіографії, та замовчуваних сторінок історії. Актуальності додає і сучасна соціально-економічна ситуація на селі, особливо в контексті земельної реформи, яка має запрацювати в найближчому майбутньому. Тому аналіз історичного досвіду господарського будівництва, а саме періоду швидкого піднесення продуктивних сил і покращення соціальної сфери на селі, дає можливість найбільш прагматично і виважено провести реформи сільського господарства і в сучасній Україні. Тому ця публікація має на меті дослідити історіографію соціально-економічних перетворень в українському селі 1953–1959 рр. для вироблення сучасних концепцій розвитку